

людини, забезпечувала реалізацію прав кожної жінки. По-друге, це – соціальні зміни у суспільній свідомості, оскільки проституція – результат не тільки збігу несприятливих обставин, але ще й слідування певним нормам поведінки. По-третє, потрібна співпраця державних та недержавних організацій, міжнародних структур, ЗМІ для впровадження профілактичних заходів щодо поширення цього явища і його наслідків для суспільства.

Треба бути реалістами і усвідомлювати, що в сучасному міжнародному суспільстві відбуваються глибокі зміни, які вимагають якісно нових підходів та рішень. Тому перед суспільством потрібно поставити питання легалізації проституції і нових рішень щодо цього неоднозначного явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Энциклопедический словарь /Издат.: Ф.А. Брокгауз и И.А. Ефрон. –Т.ХХУ (П-Р). –СПб., 1898. –С.31-48.
2. Конвенция о борьбе с торговлей людьми и эксплуа-

тацией проституции третьими лицами от 2.12.1949 г. // Сборник стандартов и норм ООН в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. –Нью-Йорк, 1992. –С.351-358.

3. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу /Авт. колектив: О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, Ю.М. Галустьян та ін. –К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2001. –159 с.

4. Діяльність громадських організацій по профілактиці ВІЛ/СНІДу серед жінок секс-бізнесу: За результатами проекту “Створення мережі неурядових організацій, які працюють із жінками секс-бізнесу в Україні”. –К., 2000. –176 с.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Прийнятий Верховною Радою УРСР 7.12.1984 р. станом на 10.04.2002 р. –К., 2002. –280 с.

6. Кримінальний Кодекс України. Прийнятий 7 сесією Верховної Ради України 5.04.2001 р. –К.: Атіка, 2002. –352 с.

Надійшла до редколегії 02.03.2005

НАДЕН О.В. ПРОСТИТУЦИЯ: СОЦИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ И УГОЛОВНЫЙ АНАЛИЗ

Проституция рассматривается как социально-экономическое явление; дана характеристика периодов развития и вариантов ее регулирования в мире. Осуществлен правовой анализ проституции как административного и уголовного правонарушения; затрагивается дискуссионный вопрос легализации проституции как способа противодействия ее последствиям.

NADYON O.V. PROSTITUTION: SOCIAL ASPECT AND CRIMINAL ANALYSIS

Prostitution it is considered as the social and economic phenomenon; some main historical periods of this phenomenon and describes the methods of fighting with this social crime is given. The legal analysis prostitution as administrative and criminal offence is carried out; the debatable question of legalization prostitution as way of counteraction to its consequences is mentioned.

Ю.В. ОГАРЕНКО

Гуманітарний університет “ЗІДМУ”

УДК 343.85

ПОНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ АБО РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ ЧИ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Розглянуті деякі спірні питання, пов’язані з проблемами визначення поняття «спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» як обставини, що виключає злочинність діяння.

Зі зростанням у нашій державі рівня організованої злочинності, виникає потреба у ефективній боротьбі з нею. У зв’язку з цим, після набуття Україною незалежності у 1991 році, в системі Міністерства внутрішніх справ

було створено міжрегіональне Управління по боротьбі з організованою злочинністю, а у 1993 році – прийнятий Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”.

Організовану злочинність кінця 20-го - початку 21-го століття характеризують тверда структурованість організованих груп, наявність чіткої ієрархії, законспірована діяльність – всі ці обставини ускладнюють виявлення і припинення злочинної діяльності подібних груп. З цієї причини, в боротьбі з організованою злочинністю необхідно використовувати не тільки гласні, але і негласні методи оперативно-розшукової діяльності, застосування яких відбувається у межах Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”, що був прийнятий з метою вдосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності та посилення захисту прав людини.

Серед негласних оперативно-розшукових методів законодавство України, як і деяких країн “ближнього зарубіжжя” (наприклад, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Литви), передбачає агентурний метод. Тобто, для ефективної боротьби з організованою злочинністю традиційні криміналістичні методи поєднуються з методами розвідки – проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співробітничала з ним.

Безпосередньо проблемам, пов’язаним з правовим регулюванням цього оперативно-розшукового заходу (особливо щодо поняття оперативного впровадження) не приділялося належної уваги. Законодавець також не дає визначення поняття “спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації”, проте багато фахівців вивчали питання, пов’язані з іншими обставинами, що виключають злочинність діяння (П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, М.І. Ковальов, Б.П. Кондрашов, А.І. Куплунов, А.А. Піонтковський, А.І. Санталов, Б.П. Соловей, М.С. Таганцев, В.В. Черников, та інші). У деяких роботах вони, хоча і не безпосередньо, але все ж таки торкалися проблеми виконання спеціального завдання. Наприклад, приділялася увага такому питанню, як виконання посадових обов’язків як обставина, що виключає злочинність діяння у працях А.А. Піонтковського, М.С. Таганцева, П.П. Андрушка [1]. Також значна увага приділялася проблемам ОРД [2-4]. Однак без визначення основних понять неможливе і розв’язання самої проблеми, отже, для того щоб краще зрозуміти сутність вказаної оперативно-розшукової дії, необхідно дати визначення поняття спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Мета та завдання статті: визначення поняття спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставини, що виключає злочинність діяння.

Для позначення проникнення в злочинну групу, законодавство України використовує поняття виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, а, наприклад, у законодавстві Російської Федерації, як вказано у Законі “Об оперативно-розыскной деятельности” РФ – використовується термін “оперативне впровадження” (“оперативное внедрение” – рос.). На нашу думку, для визначення спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації і в українському законодавстві та-

кож можна використати поняття “оперативне впровадження”. Дане твердження можна обґрунтувати таким чином. Якщо звернутися до тлумачних словників сучасної української мови, можна побачити, що термін “оперативний” означає – той, який безпосередньо здійснює щонебудь, виконує якийсь завдання [5, с.672] (у даному випадку – виконання спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації), а одне із визначень поняття “впровадження” – уведення когось куди-небудь [5, с.95] (у даному випадку – уведення особи в організовану групу чи злочинну організацію).

Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” передбачає можливість введення під легендою негласних співробітників (як штатних, так і позаштатних) під прикриттям в організовані злочинні угруповання. За допомогою так званого “впровадження” розкриваються багато злочинів: від злочинів, що пов’язані з незаконним обігом наркотичних засобів до розбою, бандитизму тощо. Тільки за допомогою переодягненого і схожого на справжнього наркомана оперативника, працівникам вдається ввійти в довіру до дійсного споживача наркотиків і вийти через нього на постачальника.

Отже, спеціальне завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – це один із заходів ОРД. В свою чергу ОРД, відповідно до законодавства України, є системою гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контрольно-розвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Але, на думку автора, більш точне визначення ОРД пропонується російськими авторами. Наприклад, А.М. Гушин пропонує таке визначення: оперативно-розшукова діяльність – це передбачений законом вид переважно юридичної діяльності, здійснюваний відповідно до системи гарантій законності, гласно і негласно, оперативними підрозділами державних органів у межах їхніх повноважень за допомогою проведення оперативно-розшукових заходів з метою захисту життя, здоров’я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних зазіхань [6, с.9]. У цьому визначенні містяться, крім всього іншого, дані про суб’єктів здійснення ОРД та про її мету.

Виходячи з викладеного можна дійти висновку, що спеціальне завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – це, відповідно до ст.13 Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”, негласний захід боротьби з організованою злочинністю, який здійснюється виключно суб’єктами, передбаченими законом та спрямований на захист життя, здоров’я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань.

Для ОРД є характерним застосування спеціальних сил, засобів і методів, а сама вона на відміну від інших видів діяльності ОВС відбувається у своєрідному режимі - як правило, негласно, в умовах суворого дотримання конспірації, хоча її кінцеві результати нерідко стають відомими

суспільству. При цьому суб'єкти ОРД безпосередньо ризикують своїм життям, безпекою і здоров'ям. Крім того, під час виконання такого оперативного-розшукового заходу як спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації особі, яка його виконує, так чи інакше доводиться вчиняти якісь незаконні дії. З цієї причини виникає необхідність у нормах, що регулюють заподіяння шкоди в ході виконання подібних посадових чи громадських обов'язків, тому потрібно чітко (на законодавчому рівні) визначити обставини, за яких вчинення злочину, особою, яка це завдання виконує, не буде тягти кримінальної відповідальності.

КК України передбачає у розділі "Обставини, що виключають злочинність діяння" статтю 43 "Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації", що визначає умови, за яких визнається правомірним заподіяння шкоди інтересам, що охороняються законом, особою, яка виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації. По-перше, таке завдання повинно бути документально оформлене. Це необхідна умова як у випадку проникнення особи у організовану групу або злочинну організацію, так і коли така угода укладається з особою, яка є членом вказаних злочинних організацій. По-друге, метою завдання та неправомірної діяльності повинно бути лише попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації, за наявності іншої мети дії особи кваліфікуються за загальним правилом. Попередити можна тільки суспільно небезпечне діяння, яке ще не вчинене. Попередити злочин означає безпосередньо впливати оперативними-розшуковими методами на особу (осіб), яка виношує намір вчинити злочин і починає для цього певні дії, або на причини й умови, що дозволяють вчинити злочин [6, с.11]. Мета попередження злочину полягає в тому, щоб запобігти суспільно небезпечній поведінці ще до того, як відповідна особа (особи) розпочне його безпосереднє здійснення. Підставою для попередження слугують відомості про підготовку певної особи (осіб) до вчинення злочину. Попередження може бути здійснене як стосовно конкретної особи (осіб), так і стосовно невизначеного кола осіб. При цьому, особливе значення у попередженні злочинів мають особи, які на конфіденційній основі допомагають органам, що здійснюють ОРД, чи є впровадженими в організовану групу чи злочинну організацію.

Під розкриттям злочинів у межах ОРД розуміється виявлення і збирання фактичних даних, що дозволяють зрозуміти механізм вчинення злочину, встановити особу, яка його вчинила, створити передумови для повного відшкодування матеріального збитку, заподіяного злочином тощо [6, с.12].

На нашу думку, ще однією метою спеціального завдання та вчинення злочину під час його виконання повинно визнаватися припинення злочину, тобто застосування оперативних-розшукових заходів до конкретної особи чи групи осіб з метою позбавити їх реальної можливості продовжувати вчинення злочину.

Третя обов'язкова умова, необхідна для того, щоб заподіяння шкоди інтересам, що охороняються законом,

визнавалося правомірним – вчинення злочину, який не є особливо тяжким та поєднаним з насильством над потерпілим, або тяжким та пов'язаним із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.

Відповідно до ст.13 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" суб'єктом виконання спеціального завдання можуть бути штатні та позаштатні негласні співробітники. Це, по-перше, співробітник оперативного підрозділу правоохоронних чи розвідувальних органів, впроваджений до складу організованої групи чи злочинної організації. Таке впровадження, як правило, є таємним, тобто, співробітник правоохоронного органу видає себе за іншу особу. Буває, що він і не ховає від злочинців свого службового становища (наприклад, прикидається корумпованим співробітником правоохоронного органу) – це штатний негласний співробітник. По-друге, це може бути особа, яка на законній підставі таємно співпрацює з оперативним підрозділом (співробітником оперативного підрозділу) правоохоронного органу чи розвідувальним органом і яка одержала відповідне спеціальне завдання – не штатний негласний співробітник. До цього різновиду суб'єктів, у відповідності зі ст.14 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", належать учасники організованих злочинних груп, які погодилися на співробітництво з підрозділами ОВС.

Таким чином, на підставі вище зазначеного можна здійснити спробу дати визначення "спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації" або "оперативного впровадження", як обставини, що виключає злочинність діяння. При цьому необхідно пам'ятати, що поняття повинні визначатися через найближчий рід і видову відмінність. Це означає, що відшукуються найближчий рід, куди в якості виду входить обумовлене поняття, і відмінні ознаки, наявні тільки у цього виду предметів і відсутні в інших видах предметів, що входять до цього найближчого роду. Якщо у такому ракурсі розглянути поняття "спеціальне завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації", можна дійти висновку, що це один з негласних заходів оперативного-розшукової діяльності (найближчий рід), який використовується для виконання завдань по запобіганню і розкриттю злочинів, вчинених організованою групою або злочинною організацією (видова відмінність оперативного впровадження від інших негласних оперативних-розшукових заходів). Отже, спеціальне завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (або оперативне впровадження) – це один з негласних заходів оперативного-розшукової діяльності, спрямований на розкриття, попередження або припинення злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, пов'язаний з безпосереднім перебуванням негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співпрацює з ним, у складі організованої групи чи злочинної організації.

Визначивши поняття спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, можна з більшою ефективністю вивчати проблеми спеціального завдання як обста-

вини, що виключає злочинність діяння, а також вирішувати питання, пов'язані з кримінальною відповідальністю осіб, які це завдання виконують.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлов В. Выполнение профессиональных функций, как обстоятельство, исключающее преступность деяния // Уголовное право. – 2002. – № 2. – С. 51-54.
2. Корнеевский Ю.В., Токарева М.Е. Использование результатов оперативно-розыскной деятельности в доказывании по уголовным делам. – М.: ООО Изд-во Юрлитинформ, 2000. – 152 с.
3. Гушин А.Н., Громов Н.А., Царева Н.П. Оперативно-розыскная деятельность: совершенствование форм вхож-

дения ее результатов в уголовный процесс: Учебно-практическое пособие. – М.: Издатель Шумилова И.И., 2003. – 117 с.

4. Елинский В.И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности. – М.: Издатель Шумилова И.И., 2001. – 228 с.
5. Тлумачний словник української мови / Укл.: Ковальова Т.В., Коврига Л.П. – Х.: Синтекс, 2000. – 672 с.
6. Григорьев В.Н., Шипков А.А. Уголовно-процессуальная деятельность подразделений по борьбе с организованной преступностью. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 183 с.

Надійшла до редколегії 06.07.2004

ОГАРЕНКО Ю.В. ПОНЯТИЕ СПЕЦИАЛЬНОГО ЗАДАНИЯ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ИЛИ РАСКРЫТИЮ ПРЕСТУПНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗОВАННОЙ ГРУППЫ ИЛИ ПРЕСТУПНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ КАК ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, КОТОРОЕ ИСКЛЮЧАЕТ ПРЕСТУПНОСТЬ ДЕЯНИЯ

Рассмотрены некоторые спорные вопросы, связанные с проблемами определения понятия «специальное задание по предупреждению или раскрытию преступной деятельности организованной группы или преступной организации» как обстоятельства, что исключает преступность деяния.

OGARENKO JU.V. CONCEPT OF THE SPECIAL TASK UNDER THE PREVENTION OR DISCLOSING CRIMINAL ACTIVITY OF THE ORGANIZED GROUP OR CRIMINAL ORGANIZATION AS CIRCUMSTANCES WHICH EXCLUDES CRIMINALITY OF ACT

Some questions at issue connected to problems of definition of concept «the special task under the prevention or disclosing of criminal activity of the organized group or the criminal organization» as circumstances that excludes criminality of act are considered.

УДК 343.431:326.1

*А.М. ОРЛЕАН, канд. юрид. наук,
Б.В. ЛИЗОГУБ, канд. юрид. наук*

Академія прокуратури України

ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У НАПРЯМКУ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ З НЕЮ ЯВИЩАМ

Розглядаються пропозиції та обґрунтування необхідності вдосконалення чинного Кримінального кодексу України щодо кримінально-правової заборони торгівлі людьми, а також інших, пов'язаних з нею протиправних діянь.

Актуальність питання вдосконалення кримінального законодавства у напрямку протидії торгівлі людьми та пов'язаним з нею явищем обумовлюються значною кількістю таких правопорушень та недостатньою ефективністю протидії їм.

Питанням протидії торгівлі людьми в Україні останнім часом приділялась велика увага. Цєю проблемою займалися І.М. Даньшин, Т.А. Денисова, Л.Д. Єрохіна, В.О. Іващенко, В.А. Козак, М.Й. Коржанський, В.М. Куц, Я.Г. Лизогуб, Є.Л. Стрельцов, М.І. Хавронюк та багато інших вчених та практиків. Напрямки активізації зусиль державних органів та громадськості щодо протидії торгівлі людьми були окреслені у Проекті Закону України «Про заходи протидії торгівлі людьми»[1]. Тут, зокрема, запро-

поноване вдосконалення чинного КК України як безпосередньо торгівлі людьми, так і інших протиправних діянь, яке ми пропонуємо розглянути та викласти обґрунтування необхідності внесення таких змін.

Метою цієї статті є обґрунтування необхідності внесення передбачених загальним проектом закону змін до Кримінального кодексу України. Новизна міститься у нових положеннях кримінального закону щодо протидії торгівлі людьми, що запропоновані.

Тому частину другу статті 115 КК України у згаданому проекті пропонується доповнити пунктом 14 такого змісту: «вчинене з метою залякування інших осіб», що обумовлюється тим, що ця ознака суттєво підвищує ступінь суспільної небезпечності злочину. У даному випадку